

DE ONDERWIJSVISITATIE

Drama

Een evaluatie van de kwaliteit van de academische opleidingen Drama
aan de Vlaamse hogescholen

www.vluhr.be/kwaliteitszorg

Brussel - januari 2016

vluhr

**DE ONDERWIJSVISITATIE
DRAMA**

Een gedrukte versie van dit rapport kan tegen betaling bekomen worden bij de Cel Kwaliteitszorg.

Ravensteingalerij 27
1000 Brussel
T +32 (0)2 792 55 00
F +32 (0)2 211 41 99

Het rapport is elektronisch beschikbaar op www.vluhr.be/kwaliteitszorg

Wettelijk depot: D/2016/12.784/3

VOORWOORD VAN DE VOORZITTER VAN HET BESTUURSCOMITÉ KWALITEITSZORG

Voor u ligt het rapport van de visitatiecommissie Drama. Deze visitatiecommissie brengt met dit rapport verslag uit over haar evaluatie van academische opleidingen Drama. Daarbij geeft zij toelichting bij de oordelen en aanbevelingen die resulteren uit het kwaliteitsonderzoek dat zij heeft verricht bij de bezochte opleidingen. Dit initiatief kadert in de opdracht van de Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad (VLUHR) betreffende de externe kwaliteitszorg in het Vlaamse hoger onderwijs.

Het visitatierapport is in de eerste plaats bedoeld voor de betrokken opleidingen. Daarnaast wil het rapport aan de maatschappij objectieve informatie verschaffen over de kwaliteit van de geëvalueerde opleidingen. Daarom is het visitatierapport ook op de webstek van de VLUHR publiek gemaakt.

Dit visitatierapport geeft een momentopname weer van de betrokken opleidingen en vertegenwoordigt daarmee slechts één fase in het proces van blijvende zorg voor onderwijskwaliteit. Immers, al na korte tijd kunnen de opleidingen gewijzigd zijn, al dan niet als reactie op de oordelen en aanbevelingen van de visitatiecommissie.

Graag dank ik namens het Bestuurscomité Kwaliteitszorg van de VLUHR de voorzitter en de leden van de visitatiecommissie voor de bestede tijd alsook voor de deskundigheid waarmee zij hun opdracht hebben uitgevoerd. De visitatie was ook enkel mogelijk dankzij de inzet van velen die binnen de opleidingen betrokken waren. Ook hen willen wij daarvoor onze erkentelijkheid betuigen.

Hopelijk ervaren elk van de opleidingen dit rapport als een kritische weerspiegeling van hun inspanningen en als een bijkomende stimulans om de kwaliteit van het onderwijs in hun opleiding te verbeteren.

Nik Heerens

Voorzitter Bestuurscomité Kwaliteitszorg

VOORWOORD VAN DE VISITATIECOMMISSIE

Het afgelopen jaar heeft de visitatiecommissie Drama uitgebreid kennis gemaakt met de drama-opleidingen in Vlaanderen. We hebben de 'eer' één van de laatste commissies te zijn die een dergelijke opdracht heeft mogen uitvoeren. Zonder diep in te willen gaan op deze discussie, durven wij stellen dat het een inhoudelijk verrijkende ervaring is om met elke opleiding afzonderlijk dit traject te mogen in gaan. Het heeft ons de rijkdom geboden om de verschillende opleidingen in Vlaanderen te zien binnen hun grotere werking. Daarnaast leverde het ons ook inzicht in een aantal algemene vaststellingen die we graag met u delen.

Sinds het vorige visitatiebezoek is de School of Arts opgericht. Deze constructie is een nieuwe functionele entiteit die aan de opleidingen echt kansen kan bieden, indien deze School of Arts als 'inhoudelijke' entiteit in gezamenlijkheid opereert en dus niet als een administratief vehikel dat een aantal opleidingen onder zich verenigt.

De academisering is de afgelopen jaren als term geïntegreerd in de opleidingen. Ook hier geldt dat de mate van inhoudelijke toe-eigening een gunstig effect heeft op het onderwijsprogramma zelf. Het is dan ook erg belangrijk om als opleiding een eigen gekozen invulling te geven aan het 'artistiek onderzoek'. Hierdoor heeft de zelf gekozen invulling impact op het onderwijsproces van de individuele student en levert het daarenboven een bijdrage aan de artistieke ontwikkelingen van zowel het individu als het bredere artistieke veld.

In de afgelopen periode is een verdere ontwikkeling van de masters zichtbaar geworden. Ook hier geldt dat de opleidingen die durven hun masteropleiding een eigen invulling te geven, andere opportuniteiten zien ontstaan op het vlak van internationalisering, artistiek onderzoek, relatie met het werkveld... We zien het dan ook als waardevol om de masteropleiding meer als aparte opleiding te zien en niet als louter een doorstroommaster na de bacheloropleiding.

De visie en aandacht voor interculturaliteit blijft een aandachtspunt. Zowel in instroom van studenten, diversiteit van het docentenkorps als binnen de inhoudelijke visie van de opleiding.

Er worden door de opleidingen meer dan in het verleden inspanningen geleverd inzake internationalisering: autonoom masteronderwijs met internationale instroom, opzetten van internationale onderzoeksprojecten of het engageren van internationale gastdocenten. Toch blijft het een aandachtspunt om inzake visievorming en bijhorende acties hierop in te zetten.

Het is geen verrassing te stellen dat goed onderwijs gebaat is bij goede voorzieningen en de noodzaak om die voorzieningen autonoom te kunnen besturen en er invulling aan te kunnen geven. Kunstonderwijs heeft een eigen leeromgeving nodig, met specifieke infrastructurele noden en de mogelijkheid om die infrastructuur maximaal te benutten, dus ook buiten de reguliere school- of werkuren.

Het onderhouden en verbreden van de relatie met het werkveld is van cruciaal belang voor de verdere ontwikkeling van kunstenaars en van de theatervorm zelf. Er is een blijvende nood aan plekken die beginnende kunstenaars kunnen begeleiden. Een goede dialoog tussen opleiding en werkveld kan die startpositie versterken.

Door de evoluties die de opleidingen de afgelopen jaren hebben doorgeemaakt zien we een aanzet tot een meer onderscheiden profilering van de opleidingen. Die evolutie stelt de studenten en opleidingen in staat om betere keuzes te maken en verder te groeien maar staat tegelijkertijd de mogelijkheden tot kennisdeling of zelfs samenwerking niet in de weg. Op het vlak van kennisdeling tussen de opleidingen is nog groei mogelijk.

Tot slot willen we nog de aandacht vestigen op een constante binnen alle opleidingen. De commissie zag personeelsploegen, die steeds krapper in het pak zitten maar wel met een tomeloos engagement de kunstopleidingen in Vlaanderen recht houden. Namens de visitatiecommissie drama danken we hen en alle andere gesprekspartners tijdens de visitatiebezoeken voor hun engagement en voor de open en constructieve gesprekken.

Piet Menu

Namens de visitatiecommissie Drama

HOGESCHOOL GENT

Bachelor en Master of Arts in het drama

SAMENVATTING

Bachelor of Arts in het Drama Hogeschool Gent

Van 3 tot 5 juni 2015 werd de opleiding Bachelor of Arts in het drama aan de Hogeschool Gent, in het kader van een onderwijsvisitatie op haar kwaliteit geëvalueerd door een commissie van onafhankelijke experts. In deze samenvatting, die een momentopname weergeeft, worden de belangrijkste bevindingen van de commissie opgelijst.

Profilering

De opleiding in het Drama wordt georganiseerd binnen de School of Arts van de Hogeschool Gent. De Koninklijke Academie voor Schone Kunsten (KASK) en het Koninklijk Conservatorium vormen samen de School of Arts. De bacheloropleiding Drama omvat 180 studiepunten. Gemiddeld zijn de afgelopen jaren 41 studenten ingeschreven in de bacheloropleiding.

De opleiding Drama wil studenten vormen die zich zowel praktisch als discursief tot de actuele ontwikkelingen in het domein leren verhouden. De opleiding wil studenten en docenten uitdagen om te experimenteren en op zoek te gaan naar nieuwe inhoud en (meng)vormen waarbij samenwerkingen worden aangemoedigd. De opleiding Drama beoogt daarom in te zetten op het vormen en begeleiden van 'autonome dramakunstenaars'. Daarom hoeven studenten bij aanvang van de opleiding niet te bepalen

welke vormen van drama ze willen bespelen of welke functies ze binnen een dramaproject zullen vervullen. Er wordt niet gefocust op een gespecialiseerde finaliteit. Er zijn geen afgeleide afstudeerrichtingen. De opleiding beoogt een combinatie van een intensieve training op de vloer, waarin studenten de basisvaardigheden tot het spelen verwerven, met een artistieke coaching die moet leiden tot de ontwikkeling van een autonome kunstpraktijk. De opleiding wil hierbij alumni voortbrengen van wie het werkveld aangeeft dat ze zich kenmerken door een groot fysiek bewustzijn en spelsensitiviteit en door een grote zelfredzaamheid in uiteenlopende functies als speler, maker, performer en schrijver. De opleiding beschikt over een sterke eigen opleidingsvisie waarmee de opleiding er in slaagt de verwachte basiskwaliteit te overstijgen.

Programma

De bacheloropleiding Drama omvat 180 studiepunten. In de opleiding komen drie componenten terug: praktijk, theorie en reflectie/onderzoek. De verhouding tussen deze componenten, de invulling ervan en de onderlinge afstemming ondergaan een evolutie in de richting van toenemende integratie, met als doel om uit te monden in een artistieke onderzoekspraktijk in het masterjaar.

De opleiding heeft een goede opbouw. Hiertoe wordt gebruik gemaakt van drie leerlijnen: 1) van trainingsmodel naar projectmatig onderwijs; 2) van procesgericht naar resultaatgericht onderwijs en 3) van aanbod gestuurd naar vraag gestuurd onderwijs. Ook de balans tussen theorie, praktijk, reflectie en onderzoek zit goed in elkaar. Daar is de afgelopen jaren door de opleidingsverantwoordelijken aan bijgesteld. Zo heeft de opleiding een evenwichtig aanbod van theorie en praktijk bereikt. De resultaten hiervan in het veld zullen de komende jaren zichtbaar worden na het afstuderen van de studenten die het huidige programma volgen. De opleiding heeft baat om de veranderingen de komende tijd te consolideren.

De opleiding maakt de keuze om geen onderscheid te maken tussen het opleiden tot een 'speler' of het opleiden tot een 'maker'. De studenten moeten zelf ontdekken wat ze willen doen en worden hierbij gefaseerd begeleid. De opleiding ziet zichzelf als een ondersteuner en begeleider van het potentieel dat bij de studenten aanwezig is. De nadruk helt over naar het spelen. De opleiding dient iets meer flexibel in te spelen op wie eerder maker zou willen worden. De opleiding schenkt veel aandacht aan het werken binnen een groep. Dit weerspiegelt de visie op de school als

gemeenschap, waar individuen deel uitmaken van een groep. Studenten worden aangemoedigd om elkaar niet als concurrenten te beschouwen, maar worden gestimuleerd verbindingen te leggen. De diversiteit van de werkvormen is groot. Dit wordt onder meer door de verschillende gastdocenten gestimuleerd. De gastdocenten zijn van uiteenlopende achtergrond. Dit zorgt ervoor dat studenten een rijk palet aan invloeden mee krijgen in hun opleiding. De artistieke, theoretische of pedagogische praktijk van de docenten vertakt zich in het internationale theaterveld. Ook voor de invulling van de dramaprojecten gaan de opleidingsverantwoordelijken internationaal op zoek naar lesgevers en begeleiders. De School of Arts profileert zich als een rijke leeromgeving voor studenten die zich verder willen ontwikkelen als autonome kunstenaars. De (fysieke) nabijheid van andere opleidingen biedt vele kansen tot interdisciplinaire uitwisseling en onderzoek. De studiedruk ligt in de eerste twee bachelorjaren vrij hoog.

Beoordeling en toetsing

Het toetsbeleid van de opleiding vloeit voort uit haar onderwijsvisie: de opleiding wordt benoemd als 'vertrouwengevend', van begeleiding binnen de schoolmuren naar autonomie, zelfredzaamheid en inbedding in het werkveld. In de twee eerste bachelorjaren worden studenten geëvalueerd via een systeem van permanente evaluatie. Sterk is ook de peer-to-peer-evaluatie. Studenten zien elkaar steeds aan het werk en geven elkaar commentaren. Hierdoor leren de studenten duidelijk om verbeteringsgericht samen te werken. Het proces dat studenten doormaken wordt opgevolgd door de praktijkdocenten, die hierover regelmatig samenzitten. De bevindingen van deze tussentijdse evaluatiegesprekken vinden hun neerslag in de waarderingsverslagen. In de dramaprojecten in het derde bachelorjaar worden nieuwe accenten gelegd en verschuift de balans tussen procesevaluatie en resultaatsevaluatie in de richting van laatstgenoemde. De studiefiches geven duidelijk aan wat de evaluatievormen zijn per opleidingsonderdeel, welke de te verwerven eindcompetenties zijn en welke criteria bij evaluatie worden gehanteerd.

De formele beoordelingscriteria alsook de visie van de opleiding op toetsbeleid zijn duidelijk en worden gedragen door de docenten en de studenten. Er is een spanningsveld in het waarderingsverslag. Studenten gaven aan dat bepaalde zaken die in het waarderingsverslag terecht komen toch te weinig besproken zijn doorheen het jaar. Het opschorten van het oordeel doorheen het jaar botst soms met de behoefte van de studenten om tussentijds te weten waar ze aan toe zijn wat betreft de beoogde leerresultaten. De opleiding dient de communicatie hieromtrent te verbeteren.

Begeleiding en ondersteuning

Om te kunnen starten aan de opleiding, dienen kandidaat-studenten een toelatingsproef te doen. Deze proef is vrij degelijk uitgebouwd en neemt twee dagen in beslag. De toelatingsproeven verlopen in twee fases, waarvoor elk afzonderlijk specifieke criteria geëxpliciteerd zijn. De kandidaten worden hierover duidelijk geïnformeerd. Elke deelnemer ontvangt zowel voor de eerste als de tweede fase een motivatieverslag vanwege de jury waarin wordt duidelijk gemaakt waarom de kandidaat al dan niet mag doorgaan. Het is een goed praktijkvoorbeeld dat ook afgewezen kandidaten voldoende feedback krijgen. Eens studenten deze hinderpaal hebben genomen, is de kans groot dat ze uiteindelijk ook uitstromen uit de opleiding. De toelatingsproef is kort maar blijkt – gezien de kwaliteit van de beginnende studenten – afdoende te werken om het potentieel van de kandidaat te testen. De proef test in de eerste plaats waar een kandidaat voor staat, eerder dan wat een kandidaat al kan.

De begeleiding van de studenten gebeurt optimaal. De docenten staan zelf in voor een nauwe begeleiding van de studenten. De lijnen tussen docenten en studenten zijn kort. Daarnaast, of in geval van problemen die niet met de docenten zouden kunnen besproken worden, kunnen studenten beroep doen op de ondersteunende diensten van de School of Arts.

Slaagkansen en beroepsmogelijkheden

De meeste afgestudeerden stromen in de masteropleiding in. Het diploma-rendement is hoog, mede door de aanpak van de opleidingsverantwoordelijken om na een strenge toelating te kiezen voor een traject waarbij bijna alle studenten mits de nodige inzet nadien afstuderen. Afwijkingen in het modeltraject manifesteren zich in de bachelorjaren vooral op het niveau van de theoretische opleidingsonderdelen. In de derde bachelor zijn tal van studenten al actief in het werkveld, waardoor ze vaak opteren voor een deeltijdse studie. In 2012–2013 haalde 91,19 % van de bachelorstudenten al zijn credits.

SAMENVATTING

Master of Arts in het drama

Hogeschool Gent

Van 3 tot 5 juni 2015 werd de opleiding Master of Arts in het drama aan de Hogeschool Gent, in het kader van een onderwijsvisiteatie op haar kwaliteit geëvalueerd door een commissie van onafhankelijke experts. In deze samenvatting, die een momentopname weergeeft, worden de belangrijkste bevindingen van de commissie opgelijst.

Profilering

De opleiding wordt georganiseerd binnen de School of Arts van de Hogeschool Gent. De Koninklijke Academie voor Schone Kunsten (KASK) en het Koninklijk Conservatorium vormen samen de School of Arts. De masteropleiding Drama omvat 60 studiepunten. Gemiddeld zijn de afgelopen jaren 21 studenten ingeschreven.

De opleiding Drama wil studenten vormen die zich zowel praktisch als discursief tot de actuele ontwikkelingen in het domein leren verhouden. De opleiding wil studenten en docenten uitdagen om te experimenteren en op zoek te gaan naar nieuwe inhoud en (meng)vormen waarbij samenwerkingen worden aangemoedigd. De opleiding Drama beoogt daarom in te zetten op het vormen en begeleiden van 'autonome dramakunstenaars'. Daarom hoeven studenten bij aanvang van de opleiding niet te bepalen welke vormen van drama ze willen bespelen of welke functies ze binnen een dramaproject zullen vervullen. Er wordt niet gefocust op een gespecialiseerde finaliteit. Er zijn geen afgelijnde afstudeerrichtingen. De opleiding beoogt een combinatie van een intensieve training op de vloer, waarin studenten de basisvaardigheden tot het spelen verwerven, met een artistieke coaching die moet leiden tot de ontwikkeling van een autonome kunstpraktijk. De opleiding wil hierbij alumni voortbrengen van wie het werkveld aangeeft dat ze zich kenmerken door een groot fysiek bewustzijn en spelsensitiviteit en door een grote zelfredzaamheid in uiteenlopende functies als speler, maker, performer en schrijver. De opleiding beschikt over een sterke eigen opleidingsvisie waarmee de opleiding er in slaagt de verwachte basiskwaliteit te overstijgen.

Programma

De masteropleiding Drama omvat 60 studiepunten. In de opleiding komen drie componenten terug: praktijk, theorie en reflectie/onderzoek.

De verhouding tussen deze componenten, de invulling ervan en de onderlinge afstemming ondergaan een evolutie in de richting van toenemende integratie, met als doel om uit te monden in een artistieke onderzoekspraktijk. De opleiding heeft een goede opbouw die voortbouwt op de bacheloropleiding. Ook de balans tussen theorie, praktijk, reflectie en onderzoek zit goed in elkaar. Daar is de afgelopen jaren door de opleidingsverantwoordelijken aan bijgesteld. De opleiding maakt de keuze om geen onderscheid te maken tussen het opleiden tot een 'speler' of het opleiden tot een 'maker'. De studenten moeten zelf ontdekken wat ze willen doen en worden hierbij gefaseerd begeleid. De opleiding ziet zichzelf als een ondersteuner en begeleider van het potentieel dat bij de studenten aanwezig is. De nadruk helt over naar het spelen. De opleiding dient iets meer flexibel in te spelen op wie eerder maker zou willen worden. De aanwezigheid van een coördinator en een theorie- en praktijkmentor heeft stabiliteit aan de master gegeven. Mede hierdoor heeft de masteropleiding ook een eigen identiteit gekregen waarmee de opleidingsverantwoordelijken het academische aspect een plaats hebben gegeven in de opleiding. Het idee om de master in de toekomst een grotere autonomie ten opzichte van de bachelor te geven is positief.

Zelfredzaamheid van de student staat in de masteropleiding centraal. De masterstudent vult dan ook zijn volledige mastertraject zelf in. Niet alleen kiest de student zelf de invulling van 'Kunst in het werkveld' (stage), masterseminaries en masterclasses. Ook de begeleiding van de masterproef bepaalt de student zelf in overleg met de mastercoördinator. Bij aanvang van het masterjaar is het organiseren van stageplaatsen één van de onderdelen van het 'masterplan' dat studenten moeten indienen om hun mastertraject vorm te geven. Uit de gesprekken met zowel studenten als docenten, blijkt dat deze aanpak gedragen is door studenten en docenten en dat deze zijn vruchten afwerpt in de praktijk. Een belangrijk onderdeel van de masteropleiding is de masterproef. Deze omvat een cluster van opleidingsonderdelen die samen 33 studiepunten uitmaken. Dit masteronderzoek mondt uit in een voorstelling die de student (ten dele) productioneel en promotioneel zelf ondersteunt.

De diversiteit van de werkvormen is groot. Dit wordt onder meer door de verschillende gastdocenten gestimuleerd. De gastdocenten zijn van uiteenlopende achtergrond. Dit zorgt ervoor dat studenten een rijk palet aan invloeden mee krijgen in hun opleiding. De artistieke, theoretische of pedagogische praktijk van de docenten vertakt zich in het internationale theaterveld. Ook voor de invulling van de dramaprojecten gaan de oplei-

dingsverantwoordelijken internationaal op zoek naar lesgevers en begeleiders. De School of Arts profileert zich als een rijke leeromgeving voor studenten die zich verder willen ontwikkelen als autonome kunstenaars. De (fysieke) nabijheid van andere opleidingen biedt vele kansen tot interdisciplinaire uitwisseling en onderzoek. De studiedruk is evenwichtig, maar afhankelijk van de omvang van de door de studenten gekozen projecten.

Beoordeling en toetsing

Het toetsbeleid van de opleiding vloeit voort uit haar onderwijsvisie: enerzijds wordt de opleiding benoemd als 'vertrouwengevend', anderzijds spooft de evaluatie met de groei van proces naar resultaat in het masterjaar; van begeleiding binnen de schoolmuren naar autonomie, zelfredzaamheid en inbedding in het werkveld. Bij de evaluatie van de cluster rond de masterproef streeft de opleiding naar een breed palet aan evaluatievormen en evaluerende instanties. De studiefiches geven duidelijk aan wat de evaluatievormen zijn per opleidingsonderdeel, welke de te verwerven eindcompetenties zijn en welke criteria bij evaluatie worden gehanteerd. De formele beoordelingscriteria alsook de visie van de opleiding op toetsbeleid zijn duidelijk en worden gedragen door de docenten en de studenten. Studenten krijgen permanent feedback, maar zijn soms wel verrast van het uiteindelijk waarderingsverslag. Studenten gaven aan dat bepaalde zaken die in het waarderingsverslag terecht komen toch te weinig besproken zijn doorheen het jaar. De opleiding dient de communicatie hieromtrent te verbeteren.

Daar waar er in de kritische reflecties van de masterproef recent nog sprake was van grote discrepantie tussen het niveau van de studenten, streeft de opleiding nu naar het schrijven van een niet-academische tekst, die echter wel diepgaand en beargumenteerd dient te zijn. De studenten dienen zelf een vorm uit te vinden voor deze 'kritische reflectie' die niet beantwoordt aan een vaste format. De 'kritische reflectie' van de studenten wordt gelezen door drie lezers. De opleiding levert kwalitatieve masterproeven af.

Begeleiding en ondersteuning

De begeleiding van de studenten gebeurt optimaal. De docenten staan zelf in voor een nauwe begeleiding van de studenten. De lijnen tussen docenten en studenten zijn kort. Daarnaast, of in geval van problemen die niet met de docenten zouden kunnen besproken worden, kunnen studenten beroep doen op de ondersteunende diensten van de School of Arts.

Slaagkansen en beroepsmogelijkheden

De afgestudeerden gaan in de meeste gevallen aan de slag in het brede domein waartoe ze zijn opgeleid. De meeste afgestudeerden komen niet terecht bij de grote theaterhuizen, maar eerder bij kleinere collectieven en kunstenaarsinitiatieven. Er is een stijgende betrokkenheid en interesse van het werkveld bij de opleiding. De veranderingen in het curriculum van de opleiding zijn nog te pril om vandaag al resultaat te kunnen zien, maar de hervormingen wekken in ieder geval vertrouwen en de nodige nieuwsgierigheid bij het werkveld en zijn goede evoluties volgens de alumni. Uit de alumnibevraging blijkt dat afgestudeerde studenten in grote mate tevreden zijn over de afstemming van de opleiding op het werkveld.

Het diplomarendement is hoog, mede door de aanpak van de opleidingsverantwoordelijken om na een strenge toelating te kiezen voor een traject waarbij bijna alle studenten mits de nodige inzet nadien afstuderen. In de master zijn tal van studenten al actief in het werkveld, waardoor ze vaak opteren voor een deeltijdse studie. In 2012–2013 haalde 92,16 % van de studenten alle credits.

OPLEIDINGSRAPPORT

Bachelor en Master of Arts in het drama

Hogeschool Gent

Woord vooraf

Dit rapport behandelt de opleidingen Bachelor en Master of arts in het Drama aan de Hogeschool Gent. De visitatiecommissie bezocht deze opleidingen van 3 tot 5 juni 2015. Beide opleidingen worden verder 'de opleiding Drama' genoemd, tenzij anders vermeld.

De visitatiecommissie beoordeelt de opleidingen aan de hand van de drie generieke kwaliteitswaarborgen uit het VLUHR-beoordelingskader. Dit kader is afgestemd op de accreditatievereisten zoals gehanteerd door de NVAO. Voor elke generieke kwaliteitswaarborg geeft de commissie een gewogen en gemotiveerd oordeel op een vierpuntenschaal: onvoldoende, voldoende, goed of excellent. Bij de beoordeling van de generieke kwaliteitswaarborgen betekent het concept 'basiskwaliteit' dat de generieke kwaliteitswaarborg aanwezig is en de opleiding – of een opleidingsvariant – voldoet aan de kwaliteit die in internationaal perspectief redelijkerwijs mag worden verwacht van een bachelor- of masteropleiding in het hoger onderwijs. De score voldoende wijst er op dat de opleiding voldoet aan de basiskwaliteit en een acceptabel niveau vertoont voor de generieke kwaliteitswaarborg. Indien de opleiding goed scoort dan overstijgt ze systematisch de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg. Bij een score excellent steekt de opleiding ver uit boven de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg en geldt ze hierbij als een (inter)nationaal voorbeeld. De score onvoldoende getuigt dan weer dat de generieke kwaliteitswaarborg onvoldoende aanwezig is.

De oordelen worden onderbouwd met feiten en analyses. De commissie heeft inzichtelijk gemaakt hoe zij tot haar oordeel is gekomen. De commissie geeft ook een eindoordeel over de kwaliteit van zowel de bachelor- als masteropleiding als geheel aan de hand van dezelfde vierpuntenschaal. De oordelen en aanbevelingen hebben betrekking op de opleiding met alle daaronder ressorterende varianten, tenzij anders vermeld.

De commissie beoordeelt de kwaliteit van de bachelor- en masteropleiding zoals zij die heeft vastgesteld op het moment van het visitatiebezoek. De commissie heeft zich bij haar oordeel gebaseerd op het zelfevaluatie-rapport en de informatie die voortkwam uit de gesprekken met de opleidingsverantwoordelijken, de lesgevers, de studenten, de alumni, ver-

tegenwoordigers van het werkveld en de verantwoordelijken op opleidingsniveau voor interne kwaliteitszorg, internationalisering en studiebegeleiding. De commissie heeft ook het studiemateriaal, de afstudeerwerken en de examenvragen bestudeerd. Tevens is door de commissie een bezoek gebracht aan de opleidingsspecifieke faciliteiten, zoals de leslokalen en de bibliotheek. Daarnaast zag de commissie ook enkele voorstellingen van eindwerken waaronder masterproeven.

Naast het oordeel formuleert de visitatiecommissie in het rapport aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief. Op die manier wenst de commissie bij te dragen aan de kwaliteitsverbetering van de opleiding. De aanbevelingen zijn opgenomen bij de respectieve generieke kwaliteitswaarborgen. Aan het eind van het rapport is een overzicht opgenomen van verbeter suggesties.

De opleidingen Bachelor en Master in het drama worden georganiseerd binnen de School of Arts van de Hogeschool Gent. De Koninklijke Academie voor Schone Kunsten (KASK) en het Koninklijk Conservatorium vormen samen de School of Arts. De dagelijkse leiding is in handen van een voorzitter die tegelijk fungeert als decaan. De organisatie van de opleiding Drama aan de Hogeschool Gent is in handen van de vakgroepvoorzitter en de voorzitter van de opleidingscommissie. De opleidingscommissie Drama omvat zowel docenten als studenten van de opleiding en is verantwoordelijk voor het pedagogisch profiel, het studieprogramma en de kwaliteitszorg. De vakgroep 'Film, fotografie en Drama' omvat alle bij de opleiding betrokken leden van het onderwijzend personeel (OP) en is verantwoordelijk voor de realisatie van het studieprogramma. De bacheloropleiding omvat 180 studiepunten, de masteropleiding omvat er 60. Gemiddeld zijn de afgelopen jaren 41 studenten ingeschreven in de bacheloropleiding en 21 in de masteropleiding.

Generieke kwaliteitswaarborg 1 - Beoogd eindniveau

De commissie beoordeelt het beoogd eindniveau van de bachelor- en masteropleiding Drama als goed.

De opleiding Drama wil studenten vormen die zich zowel praktisch als discursief tot de actuele ontwikkelingen in het domein leren verhouden. De opleiding wil studenten en docenten uitdagen om te experimenteren en op zoek te gaan naar nieuwe inhoud en (meng)vormen waarbij

samenwerkingen worden aangemoedigd. De opleiding Drama beoogt daarom in te zetten op het vormen en begeleiden van 'autonome dramakunstenaars'. Daarom hoeven studenten bij aanvang van de opleiding niet te bepalen welke vormen van drama ze willen bespelen of welke functies ze binnen een dramaproject zullen vervullen. Er wordt niet gefocust op een gespecialiseerde finaliteit. Er zijn geen afgelijnde afstudeerrichtingen. De opleiding beoogt een combinatie van een intensieve training op de vloer, waarin studenten de basisvaardigheden tot het spelen verwerven, met een artistieke coaching die moet leiden tot de ontwikkeling van een autonome kunstpraktijk. De opleiding wil hierbij alumni voortbrengen van wie het werkveld aangeeft dat ze zich kenmerken door een groot fysiek bewustzijn en spelsensitiviteit en door een grote zelfredzaamheid in uiteenlopende functies als speler, maker, performer en schrijver.

Deze doelstellingen van de opleiding geven aan dat de individuele student veel ruimte krijgt om binnen de opleiding naar een eigen finaliteit te zoeken. De opleiding heeft ervoor gekozen om de tussen de Vlaamse opleidingen Drama gemeenschappelijk opgestelde domeinspecifieke leerresultaten niet te vertalen in verbijzonderende opleidings specifieke leerresultaten. De opleidings specifieke leerresultaten van de bachelor- en masteropleiding zijn samenvallend met de domeinspecifieke leerresultaten.

De commissie stelt vast dat het profiel dat de opleiding Drama zichzelf geeft een breed profiel speler/maker is. Sinds de vorige visitatie heeft dit profiel zich verder uitgekristalliseerd en daardoor is de opleiding in staat om ondanks het brede profiel toch een specifieke positie in het landschap in te nemen. De commissie stelt vast dat het vertrekpunt van het profiel "de vloer" is: de aanwezigheid en het bewustzijn op de scène, waarlangs de student zijn specifieke eigenheid ontwikkelt tot een autonoom handelende en denkende kunstenaar. Het brede profiel biedt volgens de commissie echter geen ruimte voor willekeur en vrijblijvendheid. De opleiding beoogt om de student gedurende de opleiding zich steeds bewuster van zijn artistieke eigenheid te maken, wat voor de ene ligt in het spelerschap, voor de andere in het makerschap. Met deze sterke visie slaagt de opleiding er volgens de commissie in om een goede en eigen positie te verwerven.

De commissie stelt vast dat de visie rond het "autonoom kunstenaarschap" wordt ondersteund door de hele School of Arts. Dit genereert een bijkomende dynamiek en vele mogelijkheden voor de opleiding Drama. De School of Arts profileert zich als een rijke leeromgeving voor studenten die zich verder willen ontwikkelen als autonome kunstenaars. De nabijheid

van andere disciplines biedt vele kansen tot interdisciplinair verkeer en onderzoek, die in de praktijk ook benut worden (zie GKW2).

De opleiding heeft volgens de commissie ook een heldere visie op de rol van onderzoek in de opleiding en heeft daaraan gekoppeld een eigen visie ontwikkeld op het “academische” karakter van de opleiding. Dit vertaalt zich onder andere in een geslaagde integratie van theorie, praktijk, onderzoek en reflectie en in een helder beleid op vlak van doctoraten en onderzoeksprojecten (zie GKW2).

De beoogde leerresultaten van de opleiding kunnen volgens de commissie zonder twijfel de internationale toets doorstaan. Het uitvoeren van een internationale benchmark zou de positie van de opleiding verder kunnen versterken omdat dit de opleiding een spiegel kan voorhouden. De commissie beseft dat dit geen evidentie is mede gezien de culturele eigenheid en het academische karakter van de opleiding. De commissie suggereert daarom de benchmark uit te breiden naar andere (buitenlandse) kunstopleidingen.

Concluderend stelt de commissie dat de beoogde opleidings specifieke leerresultaten passen binnen het Vlaamse kwalificatieraamwerk aangezien deze samenvallen met het gevalideerde domeinspecifieke leerresultatenkader. Ze sluiten bij gevolg ook aan bij de actuele eisen die in internationaal perspectief vanuit het beroepenveld en het vakgebied worden gesteld aan de inhoud van de bachelor- en masteropleiding. De opleiding beschikt hiertoe over een sterke eigen opleidingsvisie waarmee de opleiding er in slaagt de verwachte basiskwaliteit te overstijgen.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 - Onderwijsproces

De commissie beoordeelt het onderwijsproces van de bachelor- en masteropleiding Drama als goed.

De bacheloropleiding Drama omvat 180 studiepunten. De masteropleiding Drama die aansluit op de bacheloropleiding omvat 60 studiepunten. Beide opleidingen vormen één geheel, hoewel de commissie kon vaststellen dat de opleidingsverantwoordelijken duidelijk gevolg hebben gegeven aan de verbetersuggestie van de vorige visitatiecommissie om de opeenvolgende beoogde eindcompetenties van de bachelor en de master duidelijker naar voor te brengen in het programma.

De commissie vernam dat zowel in de bachelor- als in de masteropleiding **drie componenten** terug komen: praktijk, theorie en reflectie/onderzoek. De verhouding tussen deze componenten, de invulling ervan en de onderlinge afstemming ondergaan een evolutie in de richting van toenemende integratie, met als doel om uit te monden in een artistieke onderzoekspraktijk in het masterjaar.

De concrete **spelpraktijk** vormt volgens het zelfevaluatie-rapport de basis van de opleiding. De opleiding combineert een intensieve training op de vloer, waarin studenten de basisvaardigheden tot het spelen verwerven, met een artistieke coaching die moet leiden tot de ontwikkeling van de autonome kunstpraktijk. In de eerste twee jaren van de bachelor neemt die de vorm aan van vier ateliers. Deze bestaan uit op elkaar inhakende modules en worden begeleid door wisselende docenten. De meer technische competenties worden getraind in een cluster flankerende praktijkonderdelen. In het derde bachelorjaar neemt een projectmatige werkvorm de plaats van de ateliers in. Daarnaast kan gebruik gemaakt worden van andere artistieke disciplines die in de School of Arts worden aangeboden in de vorm van een 'minor' in het derde bachelorjaar. Deze minor kunnen de studenten invullen met opleidingsonderdelen drama of opleidingsonderdelen uit andere opleidingen. Vanaf de master wordt de praktische component gevormd door de masterproef, aangevuld met een reeks masterclasses.

De **theoretische component** valt in de eerste twee bachelorjaren uiteen in twee onderdelen: algemene theoretische opleidingsonderdelen en drama-specifieke theoretische opleidingsonderdelen. Vanaf het derde bachelorjaar wordt geen algemene theorie meer aangeboden. Wel hebben de studenten de keuze om zich verder theoretisch te verdiepen via een minor.

In de eerste twee bachelorjaren maken **onderzoek en reflectie** volgens het zelfevaluatie-rapport deel uit van de ateliers zelf. Studenten worden getraind om na afloop van een les over zichzelf en de anderen op een bedachtzame manier te spreken. Studenten worden onder meer in het opleidingsonderdeel 'Onderzoek en Reflectie 1' getraind om over de eigen praktijk na te denken, eigen ervaringen te verwoorden, en inzichten en praktijk in te bedden in een bredere historische, maatschappelijke en culturele context. Deze reflectieve lijn wordt vanaf het derde bachelorjaar deels geënt op het persoonlijke 'Dramaproject III' in opleidingsonderdelen 'Dossier' en 'Productie Dramaturgie', en deels geïnjecteerd in het theoretische luik via 'Theater en maatschappij'. De integratie van theorie en praktijk

kent haar sluitstuk in de master: de student voert een artistiek onderzoek en brengt hiervan verslag uit – zowel discursief als artistiek – in de vorm van een masterproef.

De commissie meent dat het programma van de bachelor- en masteropleiding een **goede opbouw** heeft waar goed over nagedacht is. Hiertoe wordt gebruik gemaakt van drie leerlijnen: 1) van trainingsmodel naar projectmatig onderwijs; 2) van procesgericht naar resultaatgericht onderwijs en 3) van aanbod gestuurd naar vraag gestuurd onderwijs. Ook de balans tussen theorie, praktijk, reflectie en onderzoek zit goed in elkaar. Daar is de afgelopen jaren door de opleidingsverantwoordelijken aan bijgesteld. De resultaten hiervan in het veld zullen de komende jaren zichtbaar worden na het afstuderen van de studenten die het huidige programma volgen. De opleiding heeft baat om de veranderingen de komende tijd te consolideren.

De opleiding heeft voornamelijk in de bacheloropleiding de theoretische component verstevigd. Dat dit door de studenten wordt gesmaakt, bleek uit hun gesprekken met de commissie. Doordat de theorie in de opleiding niet steeds volledig toegespitst is op de praktijk, stimuleert deze het brede denkkader van de studenten. Ook het duidelijk benadrukte academisch niveau in deze theoretische component van de opleiding, stoot de studenten niet af. Integendeel, studenten zijn vragende partij deze component nog uit te breiden. De commissie zelf is van mening dat heden reeds een evenwichtige balans is bereikt tussen de verschillende componenten van de opleiding. Theorie en onderzoek worden door zowel studenten als opleidingsverantwoordelijken ervaren als een belangrijke voorwaarde – en tevens onderdeel – voor het realiseren van de praktijkcomponent van de opleiding. Het opleidingsonderdeel ‘Onderzoek en Reflectie’ is cruciaal in het opleidingsprogramma. **Academisering** wordt door de opleiding ingericht als een persoonlijke, reflectieve praktijk waarbij de opleiding aan de studenten de leeromgeving en de tools biedt. Het is het aanleren van een onderzoeksimpuls waardoor mede de flexibiliteit ontstaat om in diverse contexten te leren werken.

Het **masterprogramma** zit ook stevig in elkaar. De aanwezigheid van een coördinator en een theorie- en praktijkmentor heeft stabiliteit aan de master gegeven. Mede hierdoor heeft de masteropleiding ook een eigen identiteit gekregen waarmee de opleidingsverantwoordelijken het academische aspect een plaats hebben gegeven in de opleiding. De commissie apprecieert het grote bewustzijn van de opleiding hieromtrent. Mooi is

ook dat dit door zowel de docenten als de studenten wordt gedragen. Het idee van de opleiding om de master in de toekomst een grotere autonomie ten opzichte van de bachelor te geven is positief. Dit kan zij-instroom stimuleren. De masteropleiding heeft daarnaast de potentie op langere termijn een Engelstalig traject te voorzien. Dit zou een versterking van de internationale component van de opleiding kunnen betekenen. De master heeft het potentieel om verder door te groeien tot een sterke zelfstandige identiteit, die zich internationaal zou kunnen meten met andere masters in het buitenland.

Een belangrijk onderdeel van de masteropleiding is de **masterproef**. Deze omvat een cluster van opleidingsonderdelen die samen 33 studiepunten uitmaken. In deze masterproef komen de meeste beoogde leerresultaten van de master aan bod: studenten voeren zelfstandig een artistiek onderzoek, waarbij ze autonoom de componenten theorie, reflectie en praktijk integreren en de onderlinge overlapping exploreren: praktijk als onderzoek, spel als onderzoeksterrein. Bij dit onderzoek is de praktijk tegelijk onderwerp, onderzoeksmedium en een vorm van verslaggeving van een onderzoek. Dit onderzoek mondt uit in een voorstelling die de student (ten dele) productieel en promotioneel zelf ondersteunt. Deze zelfredzaamheid van de student staat in de masteropleiding centraal. De masterstudent vult dan ook zijn volledige mastertraject zelf in. Niet alleen kiest de student zelf de invulling van 'Kunst in het werkveld' (stage), masterseminaries en masterclasses. Ook de begeleiding van de masterproef bepaalt de student zelf in overleg met de mastercoördinator. Wat de stage betreft kiezen de studenten om de 12 voorziene studiepunten hetzij te investeren in één omvangrijk project, ofwel deze te spreiden over verschillende kleinere projecten. Bij aanvang van het masterjaar is het organiseren van stageplaatsen één van de onderdelen van het 'masterplan' dat studenten moeten indienen om hun mastertraject vorm te geven. Uit de gesprekken met zowel studenten als docenten, blijkt dat deze aanpak gedragen is door studenten en docenten en dat deze zijn vruchten afwerpt in de praktijk (zie GKW 3).

De opleiding maakt de keuze om zowel in de bachelor- als de masterjaren geen onderscheid te maken tussen het opleiden tot een '**speler**' of het opleiden tot een '**maker**'. De studenten moeten zelf ontdekken wat ze willen doen, maar worden daarin ook gefaseerd begeleid. De opleiding ziet zichzelf als een ondersteuner en begeleider van het potentieel dat bij de studenten aanwezig is. De nadruk helt over naar het spelen. De commissie meent dat het maakaspect iets sterker geëxpliciteerd mag worden doorheen de opleiding, ondanks dat in Dramaproject III 'maken' centraal

staat en ondanks de impliciete aanwezigheid ervan in het curriculum waar spelers als ook makers worden benaderd. De commissie beveelt aan dat de opleiding wel nog iets meer flexibel kan inspelen op wie eerder maker zou willen worden.

In de bachelorjaren is er veel aandacht voor het werken binnen een **groep**. De opleiding hanteert bewust dit concept. De commissie stelt vast dat het een visie weerspiegelt op de school als gemeenschap, waar individuen deel uitmaken van een groep. Studenten worden aangemoedigd om elkaar niet als concurrenten te beschouwen, maar worden gestimuleerd verbindingen te leggen. De atmosfeer van de opleiding is gericht op vertrouwen. Dit belet niet dat de docenten zogenaamde 'obstakels' voor de studenten voorzien die ze dienen te overwinnen. De commissie kon vaststellen dat de studenten in een dergelijke omgeving uitgroeien tot kritische, mondige en tegelijk bedachtzame kunstenaars. Obstakels worden door studenten gevonden in zichzelf en van daaruit wordt gewerkt aan de eigen persoonlijkheid en het eigen kunstenaarschap. Opmerkelijk vindt de commissie de diversiteit van het aanbod dat wordt aangereikt door onder meer projectweken waar aandacht is voor multi- en interdisciplinariteit. Kijken naar elkaars werk stimuleert continue reflectie, studenten leren te 'maken' door te spelen. De mogelijkheid tot het volgen van minors vervolledigt die mogelijkheid tot het uitbouwen van een **eigen divers parcours**.

De diversiteit van de **werkvormen** is groot. Dit wordt onder meer door de verschillende gastdocenten gestimuleerd. De gastdocenten zijn van uiteenlopende achtergrond. Dit zorgt ervoor dat studenten een rijk palet aan invloeden mee krijgen in hun opleiding. De commissie apprecieert dat het programma geleidelijk aan meer op maat van de student wordt gemaakt. Ook apprecieert de commissie bijzonder dat het aantrekken van gastdocenten of mentoren vaak gekozen wordt in functie van het traject dat een individuele student wil afleggen. De **studiedruk** ligt in de eerste twee bachelorjaren vrij hoog. Bij de masteropleiding is de studiedruk evenwichtig, maar afhankelijk van de omvang van de door de studenten gekozen projecten.

De **School of Arts** profileert zich als een rijke leeromgeving voor studenten die zich verder willen ontwikkelen als autonome kunstenaars. De (fysieke) nabijheid van andere opleidingen biedt vele kansen tot interdisciplinaire uitwisseling en onderzoek. De commissie stelde vast dat dit in de praktijk ook benut wordt. Er is veel interdisciplinair contact tussen studenten en docenten. Dit leidde in meerdere gevallen al tot multidisciplinaire projecten.

De commissie stelde tevreden vast dat interdisciplinariteit een evidentie is in het programma. Er heerst op de school ook een grote openheid om elders op zoek te gaan naar een goede invulling van het curriculum. Wil een student meer dans of beweging in het curriculum, dan kan de student steeds voorstellen doen. Ook in het invullen van het curriculum wordt sterk rekening gehouden met de wensen van studenten, steeds met oog op het realiseren van de beoogde leerresultaten. De sfeer van de hele school is gericht op vertrouwen geven en op directe communicatie. De filosofie van de hele opleiding binnen de School of Arts is gericht op harmonie, wederzijdse bevruchting en respect. Dat werpt volgens de commissie dan ook zijn vruchten af.

De artistieke, theoretische of pedagogische praktijk van de docenten vertakt zich in het **internationale** theaterveld. Ook voor de invulling van de dramaprojecten en masterclasses gaan de opleidingsverantwoordelijken internationaal op zoek naar lesgevers en begeleiders. Een internationaal platform voor performertraining werd opgericht, waar een veertiental internationale scholen bij betrokken zijn en elkaar jaarlijks ontmoeten. Dit project bevindt zich nog in de opstartfase, maar heeft volgens de commissie een aan te wenden potentieel naar de toekomst toe. Ook de idee om in de toekomst een Engelstalig traject te overwegen, wordt door de commissie positief onthaald.

Om te kunnen starten aan de opleiding, dienen kandidaat-studenten een **toelatingsproef** te doen. Deze proef is vrij degelijk uitgebouwd en neemt twee dagen in beslag. De toelatingsproeven verlopen in twee fases, waarvoor elk afzonderlijk specifieke criteria geëxpliciteerd zijn. De commissie vernam dat kandidaten hierover duidelijk worden geïnformeerd. Elke deelnemer ontvangt zowel voor de eerste als de tweede fase een motivatieverslag vanwege de jury waarin wordt duidelijk gemaakt waarom de kandidaat al dan niet mag doorgaan. De commissie vindt het een goed praktijkvoorbeeld dat ook afgewezen kandidaten voldoende feedback krijgen. Eens studenten deze hinderpaal hebben genomen, is de kans groot dat ze uiteindelijk ook uitstromen uit de opleiding. De toelatingsproef is volgens de commissie kort maar blijkt – gezien de kwaliteit van de beginnende studenten – afdoende te werken om het potentieel van de kandidaat te testen. De proef test in de eerste plaats waar een kandidaat voor staat, eerder dan wat een kandidaat al kan.

Uit de studentcijfers blijkt dat de **slaagpercentages voor de toelatingsproef** laag liggen. Wel is het aantal kandidaten dat slaagt en ook effec-

tief aan de opleiding begint de voorbije jaren verdubbeld. Daarenboven is het aantal kandidaten dat zich jaarlijks inschrijft voor de toelatingsproef de laatste jaren bijna verviervoudigd. Dat de slaagpercentages laag liggen heeft volgens de opleidingsverantwoordelijken te maken met het grote aantal kandidaten, maar ook met de strenge voorwaarden waaraan een kandidaat moet voldoen om te kunnen starten. De opleiding wil enkel studenten toelaten van wie een jury bestaande uit 5 docenten, 1 student en 1 externe expert ervan overtuigd is dat ze de opleiding zullen/kunnen afmaken binnen de 4 of 5 jaar. Dit kadert binnen de onderwijsvisie waarbij de opleiding ervoor kiest niet deel te nemen aan een afvallingskoers waarbij een veelvoud van het aantal afstuderende studenten aan de start verschijnt. De commissie ondersteunt deze duidelijke visie.

De opleiding heeft heel gedreven **personeel** in huis. De kwaliteit van het personeel staat buiten kijf en is heel divers. Wat de commissie opviel is dat de docenten stevig achter de visie van de opleiding staan en zich ten volle engageren voor de opleiding. Dit draagt bij tot de aanwezige constructieve leeromgeving. Het voluntarisme is groot bij docenten, men is aanspreekbaar tijdens en na de uren. Recentelijk wordt meer ingezet op het aanstellen van gastdocenten (*zie supra*), die mede door hun verscheidenheid een breed palet van het werkveld binnenbrengen. De commissie vindt het tevens een goed praktijkvoorbeeld dat gastdocenten aan dezelfde barema's worden verloned als vast aangestelde docenten.

In de eerste twee bachelorjaren wordt er voornamelijk gewerkt met een vaste ploeg lesgevers die naast het lesgeven quasi allemaal een eigen artistieke praktijk beoefenen (hetzij als regisseur, acteur, performer, auteur of danser). Vanaf het derde jaar, wanneer de studenten over een solide praktische en theoretische basis beschikken, verschuift de focus naar een confrontatie met specifieke, persoonsgebonden artistieke praktijken. Jaarlijks worden er vier à vijf dramaprojecten begeleid door minimaal evenveel verschillende lesgevers. Sinds kort worden sommige dramaprojecten verdeeld over twee lesgevers, telkens voor een periode van vier weken. De horizon van wat theater is of zou kunnen zijn, is almaar breder geworden. Met name in dat derde jaar wil de opleiding daarom voldoende stemmen en praktijken aan bod laten komen, wat door de commissie wordt onderschreven. De commissie hoorde in de gesprekken dat de studenten in de eerste twee bachelorjaren een gemis ervaren aan een vaste mentor aangezien ze door veel docenten onderricht worden. De commissie beveelt aan om voor deze jaren een docent als mentor aan te stellen die het vaste aanspreekpunt van de studenten kan zijn.

De opleiding verwelkomde de afgelopen veel nieuwe lesgevers. Daarmee ligt het totale aantal lesgevers dat in de opleiding lesgeeft in 2015 gevoelig hoger dan in het verleden: in 2012–2013 telde de opleiding 36 lesgevers en begeleiders binnen domeinspecifieke opleidingsonderdelen (theorie en praktijk); in 2014–2015 zijn dat er 46.

De opleiding heeft de voorbije jaren met betrekking tot de materiële voorzieningen een pak inspanningen geleverd om de **infrastructuur** te optimaliseren. De voorbije jaren werden nieuwe werkruimtes ingericht en uitgerust, akoestische isolatie werd aangebracht, nieuwe (zwevende, splintervrije) vloeren werden waar mogelijk geïnstalleerd en de bibliotheek is verhuisd en ontsloten via een gebruiksvriendelijke en toegankelijke overkoepelende KASK-bibliotheek met werkruimtes voor studenten. De infrastructuur is voor studenten goed toegankelijk. Ook buiten de daguren kunnen studenten terecht in de lokalen. De technische ondersteuning is voldoende, maar geen sterk punt waar de opleiding op inzet. In onderling overleg kunnen studenten van de opleiding beroep doen op het materieel van andere opleidingen binnen de School of Arts.

Vanaf 2016 vindt de bibliotheek een nieuw onderkomen, hierdoor zal nieuwe werkruimte vrijgemaakt kunnen worden. De noodzaak van een eigen theaterzaal blijft actueel. Studenten worden evenwel aangemoedigd om externe werkplekken te zoeken aangezien op piekmomenten plaatsgebrek dreigt. De commissie meent dat dit geen zwaar aandachtspunt voor de opleiding is aangezien het juist stimulerend is voor studenten om andere locaties te gebruiken buiten de gekende schoolomgeving. Belangrijk is evenwel dat ze hiervoor goed begeleid worden door de docenten.

De **begeleiding** van de studenten gebeurt optimaal. De docenten staan zelf in voor een nauwe begeleiding van de studenten. De lijnen tussen docenten en studenten zijn kort. Daarnaast, of in geval van problemen die niet met de docenten zouden kunnen besproken worden, kunnen studenten beroep doen op de ondersteunende diensten van de School of Arts.

Op de School of Arts wordt geen **diversiteitsbeleid** naar studenten gevoerd. Dit is niet per se negatief omdat eenmaal binnen de schoolpoort er een leeromgeving is gecreëerd die studenten op maat en op gewenste snelheid kan laten leren. Daar staat wel tegenover dat de opleiding meer inspanningen kan leveren om gerichtere grotere, meer diverse groepen aan te spreken om zich kandidaat te stellen voor de toelatingsproeven.

De bachelor- en masteropleiding hebben ten opzichte van de vorige visitatie een grondige wijziging ondergaan. De commissie denkt hierbij aan de verankering van theorie in de hele opleiding, de hernieuwde stage, feedbacksessies, mentoren voor de master, de inbedding van een sterkere theoretische component in de opleiding. Dit alles voelt de commissie als stevig en doordacht aan en tevens gedeeld met zowel docenten als studenten. Studenten worden sterk betrokken bij de kwaliteitszorg van de opleiding. Niet alleen via enquêtes en focusgroepen, maar ook studentenparticipatie in de organen van de opleiding en de school wordt aangemoedigd. De commissie meent aldus dat **kwaliteitszorg** door de opleiding hoog in het vaandel wordt gedragen. De commissie acht het, zoals reeds vermeld, belangrijk dat de opleiding nu de tijd neemt om de recente hervormingen voldoende te laten consolideren.

Concluderend stelt de commissie dat het onderwijsproces van de opleiding het voor de studenten mogelijk maakt om de beoogde leerresultaten te bereiken. Het programma is helder en doordacht opgebouwd. De opleiding slaagt er in om in het onderwijsproces enkele elementen in te brengen die er voor zorgen dat de opleiding een goed samenhangende leeromgeving vormt die de verwachte basiskwaliteit kan overstijgen. Verder beschouwt de commissie de impact van de School of Arts en de gehanteerde interdisciplinariteit als troeven van de opleiding. Hoewel wordt gekozen voor een breed profiel, is het programma evenwichtig: gediversifieerd en niet vrijblijvend. Daarnaast ziet de commissie diversiteit in het artistieke aanbod zowel qua programma als qua docenten. Het personeel is zowel kwalitatief als kwantitatief in staat om de opleiding te dragen. De commissie stelde een degelijk personeelsbeleid vast waarin verschillende types docenten een gelijke verloning krijgen. De materiële en immateriële voorzieningen zijn ongetwijfeld degelijk. Ook de infrastructuur van andere opleidingen van de School of Arts kan vaak gebruikt worden. De commissie stelde vast dat de opleidingsverantwoordelijken bewust zijn van hun sterktes en zwaktes en op deze manier ook handelen. Het onderwijsproces slaagt er hierdoor in om uit te steken boven de verwachte basiskwaliteit van een opleiding.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 - Gerealiseerde eindniveau

De commissie beoordeelt het gerealiseerde eindniveau van de bachelor- en masteropleiding Drama als goed.

Het toetsbeleid van de opleiding vloeit voort uit haar onderwijsvisie: enerzijds wordt de opleiding benoemd als 'vertrouwend', anderzijds spoot de evaluatie met de groeilijn van proces naar resultaat in het masterjaar; van begeleiding binnen de schoolmuren naar autonomie, zelfredzaamheid en inbedding in het werkveld. In de twee eerste bachelorjaren worden studenten geëvalueerd via een systeem van permanente evaluatie. Sterk vindt de commissie ook de peer-to-peer-evaluatie. Studenten zien elkaar steeds aan het werk en geven elkaar commentaren. Hierdoor leren de studenten duidelijk om verbeteringsgericht samen te werken. Het proces dat studenten doormaken wordt opgevolgd door de praktijkdocenten, die hierover regelmatig samenzitten. De bevindingen van deze tussentijdse evaluatiegesprekken vinden hun neerslag in de waarderingsverslagen. In de dramaprojecten in het derde bachelorjaar worden nieuwe accenten gelegd en verschuift de balans tussen procesevaluatie en resultaatsevaluatie in de richting van laatstgenoemde. Bij de evaluatie van de cluster rond de masterproef streeft de opleiding naar een breed palet aan evaluatievormen en evaluerende instanties. De studiefiches geven duidelijk aan wat de evaluatievormen zijn per opleidingsonderdeel, welke de te verwerven eindcompetenties zijn en welke criteria bij evaluatie worden gehanteerd.

De formele beoordelingscriteria alsook de visie van de opleiding op toetsbeleid zijn duidelijk en worden gedragen door de docenten en de studenten. De commissie stelde wel een duidelijk spanningsveld vast binnen dit opleidingsconcept. Studenten krijgen permanent feedback, maar zijn soms wel verrast van het uiteindelijk waarderingsverslag. Studenten van de bachelor- en de masteropleiding gaven aan dat bepaalde zaken die in het waarderingsverslag terecht komen toch te weinig besproken zijn doorheen het jaar. Het opschorten van het oordeel doorheen het jaar botst soms met de behoefte van de studenten om tussentijds te weten waar ze aan toe zijn wat betreft de beoogde leerresultaten. De commissie snapt de verzuchtingen van de studenten, maar begrijpt ook de pedagogische visie van de opleiding. De opleiding dient echter de communicatie hieromtrent te verbeteren. Daarnaast zou het aanstellen van een 'mentor' kunnen bijdragen bepaalde kritieken uit waarderingsverslagen bij studenten beter te duiden (zie GKW 2).

De commissie heeft tijdens haar bezoek verschillende voorstellingen bijgewoond, waaronder ook masterproefvoorstellingen. Daarnaast heeft ze ook een reeks kritische reflecties van studenten op hun masterproef gelezen. Daar waar er in de kritische reflecties van de masterproef recent nog sprake was van grote discrepantie tussen het niveau van de studenten (intuïtieve benadering versus semi-academische benadering,) streeft de opleiding nu naar het schrijven van een niet-academische tekst, die echter wel diepgaand en beargumenteerd dient te zijn. De studenten dienen, onder begeleiding, zelf een vorm uit te vinden voor deze 'kritische reflectie' die niet beantwoordt aan een vaste format. De 'kritische reflectie' van de studenten wordt gelezen door drie lezers. Deze zijn de theorie- en de praktijkmentor, alsook de mastercoördinator. De resultaten van deze aanpak (zie GKW 2) zullen pas vanaf einde academiejaar 2015 – 2016 volledig zichtbaar zijn, maar de commissie spreekt alvast haar vertrouwen uit voor de genomen intenties.

Globaal genomen is de commissie tevreden over de geleverde kwaliteit van de masterproeven. Het reeds bovengenoemde aandachtspunt over het spanningsveld feedback versus beoordeling is ook van toepassing op de masterproef. Het podiumresultaat van de masterproef wordt in consensus gequoteerd door een externe jury. Deze externe jury heeft een dubbele rol en dat zorgt voor verwarring bij studenten. De jury krijgt 20 minuten om verduidelijkende vragen te stellen alsook om een eerste feedback te geven. Dat voelt voor studenten onbevredigend aan. Het is onduidelijk of deze kritische vragen van de jury feedback of beoordeling zijn. De commissie meent dat er een soort afsluitend feedbackmoment met de jury ontbreekt. Ook studenten zijn vragende partij voor een afsluitend moment.

De commissie stelt vast dat de **afgestudeerden** in de meeste gevallen aan de slag gaan in het brede domein waartoe ze zijn opgeleid. Vele afgestudeerden komen niet terecht bij de grote theaterhuizen, maar eerder bij kleinere collectieven en kunstenaarsinitiatieven.

De commissie stelde een stijgende betrokkenheid en interesse van het **werkveld** bij de opleiding vast. De commissie vernam van dit werkveld dat de laatste jaren meer alumni als 'markante persoonlijkheden' worden bestempeld. De veranderingen in het curriculum van de opleiding (zie GKW 2) zijn nog te pril om vandaag al resultaat te kunnen zien, maar de hervormingen wekken in ieder geval het vertrouwen en de nodige nieuwsgierigheid bij het werkveld en zijn goede evoluties volgens de alumni. Uit de alum nibevraging van de opleiding die de commissie kon

inkijken, blijkt dat afgestudeerde studenten in grote mate tevreden zijn over de afstemming van de opleiding op het werkveld.

Het diplomarendement van de bachelor- en masteropleiding is hoog, mede door de aanpak van de opleidingsverantwoordelijken om na een strenge toelating te kiezen voor een traject waarbij bijna alle studenten mits de nodige inzet nadien afstuderen. Afwijkingen in het modeltraject manifesteren zich in de bachelorjaren vooral op het niveau van de theoretische opleidingsonderdelen. In de derde bachelor, en zeker in de master zijn tal van studenten al actief in het werkveld, waardoor ze vaak opteren voor een deeltijdse studie. In 2012–2013 haalde 91,19 % van de bachelorstudenten al zijn credits. In de masteropleiding ligt dit percentage op 92,16%.

Concluderend meent de commissie dat de opleiding er in slaagt via de beoordeling, toetsing en examinering om de beoogde leerresultaten op goed te realiseren. De wijze van beoordeling dient wel nog explicieter aan de studenten worden gecommuniceerd. De masterproeven in de opleiding zijn van degelijke kwaliteit. De commissie meent dat zowel de bacheloropleiding als de masteropleiding beschikt over een hoog slaagpercentage. Daarnaast stelt de commissie stijgende tevredenheid van de stakeholders vast omtrent de inzetbaarheid van de afgestudeerden op de arbeidsmarkt. Hiermee slaagt de opleiding er in boven de basiskwaliteit uit te steken.

Integraal eindoordeel van de commissie

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau	G
Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces	G
Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau	G

Vermits generieke kwaliteitswaarborg 1 als goed wordt beoordeeld, generieke kwaliteitswaarborg 2 als goed en generieke kwaliteitswaarborg 3 als goed, is het eindoordeel van de opleiding bachelor of Arts in het Drama, conform de beslisregels, goed.

Vermits generieke kwaliteitswaarborg 1 als goed wordt beoordeeld, generieke kwaliteitswaarborg 2 als goed en generieke kwaliteitswaarborg 3 als goed, is het eindoordeel van de opleiding master of Arts in het Drama, conform de beslisregels, goed.

De commissie was verheugd kennis te nemen van de acties die door de opleidingsverantwoordelijken sinds het bezoek al zijn ondernomen en ondersteunt deze.

Samenvatting van de aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau

- Voer een internationale benchmark uit

Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces

- Consolideer de programmahervormingen
- Speel flexibeler in op studenten die eerder een 'maker'-profiel hebben
- Stel een mentor aan in de bachelorjaren
- Lever meer gerichte inspanningen om meer diverse groepen kandidaat-studenten aan te spreken

Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau

- Maak een duidelijker onderscheid tussen feedback en beoordeling
- Organiseer een feedbackmoment met de jury voor de masterproef